

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ЧЕНДУСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (КНР)**

**МАТЕРІАЛИ
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**Харків
2018**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Республіка Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

III Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

10 квітня 2018 року

**Харків
2018**

Редакційна колегія:

Андрущенко О. А. – д-р філол. наук, професор, перший проректор, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Дорошко І. І. – д-р філос. наук, професор, завідувач кафедри філософсько-психологічної антропології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Зеленська Л. Д. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Рибалко Л. С. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Балацінова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Собченко Т. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Туріщева Л. В. – канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри філософсько-психологічної антропології ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено Вченою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 2 від 27.02.2018 року)*

П86 **Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 10 квітня 2018 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків : «Стиль-Издат», 2018. – 476 с.**

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, а також сучасних проблем філософсько-психологічної антропології.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Проте рекомендації педагогічної громадськості щодо організації сімейного виховання поширювалися переважно на сім'ї української інтелігенції, інколи – донецькі й міщанські сім'ї, зрідка – робітничі й селянські, оскільки в останніх діти рідко навчалися в освітніх установах, батьки не підпадали під вплив батьківських комітетів і об'єднань, а внаслідок надмірної праці не охоплювалися масовими методами.

Отже, протягом досліджуваного періоду громадськість усвідомлювала нищучість виховання дітей у сім'ї та її значення для подальшого розвитку особистості, тому прагнула залучати батьків до різних форм діяльності з дітьми, організовувала для них спеціальні об'єднання, заходи, друкувала літературу з питань сімейного виховання. Це сприяло налагодженню співпраці батьків, дітей і закладів освіти, активізації батьківських комітетів у напрямі започаткування діяльності окремих дитячих навчально-виховних закладів. Як відзначає В. Федяєва, у цей час відбулося виділення сімейної педагогіки як окремого напрямку розвитку педагогічної думки, а також розпочався активний пошук нових методик виховання дітей у сім'ї, чумовлених змінами в соціально-політичному, економічному і культурному житті країни [3].

Список використаних джерел

1. Василькова Ю., Василькова Т. Социальная педагогика : курс лекцій. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 440 с.
2. Вентцель К. Новые пути воспитания и образования детей. Москва : Тип. лит. т-ва И. П. Кушнерев и Ко, 1910. 110 с.
3. Федяєва В. Сімейне виховання в історичній ретроспективі (друга половина XIX – XX століття). Херсон : РІПО, 2010. 348 с.
4. Держархів Одеської обл. Ф. 42. Оп. 35. Спр. 1291. 416 арк.
5. Держархів Харківської обл. Ф. 200. Оп. 1. Спр. 332. 46 арк.
6. Держархів Харківської обл. Ф. 200. Оп. 1. Спр. 446. 138 арк.
7. Держархів Харківської обл. Ф. 200. Оп. 1. Спр. 451. 19 арк.
8. Держархів Харківської обл. Ф. 635. Оп. 1. Спр. 20. 110 арк.

Тетяна СОБЧЕНКО, Наталя СМОЛЯНЮК

НОВАТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ РУХ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ Й РОЗВИТКУ АВТОРСЬКИХ ШКІЛ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У тезах проаналізовано передумови виникнення авторських шкіл в Україні. Доведено, що саме новаторський педагогічний рух, спрямований на докорінні зміни у навчанні й вихованні молоді, виступав важливим чинником виникнення та розвитку авторських шкіл в Україні у другій половині ХХ століття. Визначено етапи становлення та розвитку авторських шкіл.

Ключові слова: новаторство, новаторський рух, авторські школи.

The preconditions of foundation of author's schools in Ukraine have been analyzed in the paper. It has been proved that innovative pedagogical movement aimed at radical changes in the youth's education was the main factor of emergence of author's schools

in the second half of the 20th century in Ukraine. The stages of formation and development of author's schools have been determined.

Key words: *innovation, innovative movement, author's schools.*

Відповідно до Концепції Нової української школи (2016 р.) перед освітянською громадою постають завдання оновлення діяльності кожного закладу освіти на основі пошуку і застосування інноваційних засобів, методів та прийомів, спрямованих на підвищення якості української системи освіти [2].

Важливим чинником реформування сучасної освіти є інноваційна діяльність закладу освіти, спрямована на розроблення та впровадження ефективних авторських технологій. Зрозумілими є зміни у традиційній освітній системі, що створювалася впродовж багатьох десятиліть. З'явилися гімназії, ліцеї, школи різних видів, навчально-виховні заклади нового типу, і серед них авторські школи, які відіграють на сучасному етапі розбудови національної системи освіти особливу роль, пропонуючи різноманітні підходи до удосконалення навчально-виховного процесу, шукаючи нові принципи формування змісту освіти та способи реалізації освітніх цілей.

Питання розвитку авторських шкіл в Україні знайшли відображення у працях Л. Березівської, В. Макарчука, О. Макагона, О. Попової, М. Проц, Ю. Юрчонка.

Проблеми розвитку новаторського руху та передового педагогічного досвіду в Україні висвітлені у працях О. Автамонової, О. Лінник, Н. Мойсеюк, В. Паламарчук та інших. Так, на початку ХХ ст. у вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці й практиці відбувався інтенсивний пошук шляхів виховання й освіти на основі педоцентричних ідеалів. Інноваційні школи формувалися як авторські школи на засадах дитиноцентрованої педагогіки. Представники нових шкіл, не зважаючи на певну різницю у поглядах, вважали, що реалізація дитячої природи, віра в її розум, здібності, творчі можливості є сутністю розвитку людської цивілізації. Такі школи були поодиноким явищем, проте кожна з них була унікальною, і, як справжній авторський витвір, не піддавались повторенню: виховні заклади Я. Корчака, С. Макаренка, С. Шацького; школи О. Захаренка, М. Монтессорі, О. Нейла, О. Сухомлинського, С. Френе, Р. Штайнера. За своєю суттю та змістовим наповненням це були авторські школи, які у педагогічному просторі називалися іменами своїх творців, організаторів.

Передумовою виникнення авторських шкіл була низка суспільно-політичних, економічних, соціокультурних чинників розвитку України в другій половині ХХ ст. При цьому визначальним був саме новаторський рух, який уособлював у собі творчі та педагогічні ініціативи, спрямовані на створення нової освітньої практики, яка відрізнялася від чинної (офіційної, консервативної) змістом, структурою, принципами управління.

Символічний початок розвитку новаторства поклато неформальне об'єднання навколо «Вчительської газети» відомих педагогів-новаторів

(ІІІ. Амонашвілі, І. Волков, С. Ільїн, В. Караковський, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щегинін), які в руслі процесів демократизації і гласності прагнули реальних реформ в освіті та докорінних змін у навчанні й вихованні молоді. Хоча їхні ідеї за того часу не оприлюднювалися, проте вони сприяли популяризації завдань педагогіки співробітництва як нового мислення.

Важливим чинником поширення педагогічного новаторства була також діяльність громадських об'єднань радянських педагогів-експериментаторів та публіцистів (В. Давидов, Е. Днепров, В. Зінченко, В. Матвеев, Б. Неменський, С. Соловейчик), які розробляли концепцію «нової школи» [4, с. 6]. Це була добровільна масова громадська організація, яка прагнула оновлення школи підвищення суспільного престижу вчителя, розвиток, поширення та захист педагогічної творчості.

Активізації новаторського педагогічного руху в Україні сприяла діяльність науково-дослідних інститутів психолого-педагогічного профілю та профільних кафедр регіональних педінститутів, які досить активно співпрацювали з державними й громадськими організаціями у підготовці пропозицій щодо поширення передового досвіду та розробляли науково-методичні рекомендації із цього питання. Один з перших таких закладів – лабораторія експериментальної дидактики – заснував І. Федоренко при кафедрі педагогіки та психології Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди (1966 р.). Головним результатом її науково-дослідницької роботи стало створення оригінальної технології оптимізації підготовки учнів до засвоєння нових знань [1, с. 847].

У розвитку новаторського педагогічного руху особливу роль відіграли засоби масової інформації – преса, радіо, телебачення, які слугували своєрідною трибуною для обговорення вчителями, науковцями, представниками органів влади проблем з виявлення і популяризації інноваційних методів, засобів, форм навчально-виховної діяльності передових вчителів.

У такому руслі вже на початку 1960-х р. в освітянській і педагогічній періодиці активізувалося висвітлення передового досвіду окремих учителів і шкіл та громадських організацій з налагодження навчально-виховного процесу й позашкільної роботи. Яскравим виявом цього стала поява спеціальних рубрик у часописах «Радянська освіта», «Радянська школа», «Початкова школа», «Українська мова в школі», «Література в школі» та ін.

З часом до популяризації ідей педагогічного новаторства долучилося республіканське видавництво «Радянська школа», яке здійснило випуск понад 30 книжок про здобутки найкращих учителів і педагогічних колективів УРСР.

Таким чином, новаторський педагогічний рух став головним підґрунтям для виникнення та розгортання діяльності авторських шкіл в Україні в другій половині ХХ ст.

Етапи становлення авторських шкіл в Україні представимо у таблиці.

Таблиця

Етапи становлення авторських шкіл в Україні

Етап	Тривалість	Особливості
Пошуковий	60–90-ті рр. XX ст.	- прагнення подолати негативні тенденції в освіті, що супроводжували процеси шкільного навчання; - гуманістичний підхід; - дитиноцентризм; - бачення ролі педагога як партнера
Модернізаційний	90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.	- відродження національних систем освіти; - розкриття творчих здібностей школярів; - застосування інновацій в освіті; - психологізація освітнього процесу; - орієнтація на міжнародне співробітництво
Інноваційний	поч. XXI ст. – сьогодні	- обмін досвідом на національному та міжнародному рівнях; - використання інноваційних технологій, авторських методик у процесі навчання; - застосування кейс-методів у навчально-виховному процесі; - демократизація освіти; - надання широкій автономії педагогічним працівникам; - забезпечення всебічного розвитку учнів; - популяризація успішного досвіду експериментальних шкіл.

Список використаних джерел

1. Зайченко І. В. Історія педагогіки : навч. посіб. У 2-х кн. Кн. 2. Історія української педагогіки. Київ, 2010. 1032 с.
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola>.
3. Проц М. О. Новаторський педагогічний досвід учителів-гуманістів (1970–1980-ті рр.) *Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Серія: Педагогіка.* Івано-Франківськ, 2012. Вип. 42. С. 20–24.
4. Троцько Г. В. Василь Сухомлинський про саморозвиток особистості. URL: <http://ua.suhomlinskiy.com/vasil-suxomlinskij-pro-samorozvitok-osobistosti.html>.

Тетяна ТВЕРДОХЛІБ

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ДУХОВНИХ СЕМІНАРІЯХ
УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
(1866–1884 рр.)**

У тезах на основі аналізу архівних матеріалів, першоджерел, розміщених у духовній періодиці, історичних досліджень надана стисла характеристика діяльності шкіл при духовних семінаріях на українських землях Російської імперії; розкрито основні форми проведення педагогічної практики у них; на прикладі Чернігівської духовної семінарії представлено трансформацію форм організації практичної педагогічної підготовки в середніх духовних навчальних закладах.